

Подорван Ольга Олександрівна

курсант

*Інституту підготовки юридичних кадрів для СБ України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ В ЄС

***Анотація.** У статті констатовано, що екологічна політика має важливе значення у забезпеченні екологічних прав Європейського Союзу. Ці дані зафіксовані в європейських нормативно-правових актах. Достовірним прикладом їх реалізації є судова практика Європейського Суду, яка проаналізована в статті.*

***Ключові слова:** європейська політика, екологічні права, охорона навколишнього середовища.*

Одним з основних напрямів діяльності Європейського Союзу є екологічна політика, а право навколишнього середовища є на сьогодні галуззю Європейського права. Зважаючи на погіршення екологічної ситуації в усьому світі, цікавим буде дослідження особливостей забезпечення екологічних прав в Європейській спільноті.

Стаття 191 Договору про функціонування ЄС закріплює, що цілями Євросоюзу у сфері довкілля є: збереження, захист та покращення якості довкілля; захист здоров'я людей; виважене та раціональне використання природних ресурсів; заходи зі сприяння на міжнародному рівні для вирішення регіональних та всесвітніх проблем довкілля та, зокрема, боротьба зі зміною клімату. Політика Союзу щодо довкілля націлена на високий рівень захисту, враховуючи відмінності ситуацій в різних регіонах

Союзу та ґрунтується на принципі перестороги та на принципах необхідності вживання запобіжних заходів, необхідності виправлення екологічної шкоди, насамперед у її витокі, та на принципі «забруднювач має платити» [3].

Положення щодо забезпечення екологічних прав закріплюються конвенцією від 25 червня 1998 року про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, (далі – Орхуська Конвенція) [4], а національним законодавством конкретизуються відповідні процедури й механізми судового захисту порушених екологічних прав та інтересів. Серед інших норм, слід звернути увагу, на ч. 3 ст. 9 Орхуської Конвенції, яка надає громадськості винятковий режим процесуальної заінтересованості, що полягає у наданні права оскаржувати будь-які порушення чинного законодавства, яке стосується довкілля, навіть за умови, що вони не пов'язані з порушенням їхніх суб'єктивних прав [4].

Не менш значущими в цій сфері є і Керівні принципи щодо забезпечення доступу до екологічної інформації та участі громадськості в процесі ухвалення рішень у галузі охорони навколишнього середовища від 25 жовтня 1995 р. (Софійські принципи) [5], п. 25 Розділу III якої встановлює, що громадськість повинна мати доступ, по мірі необхідності, до адміністративних і судових процедур для оскарження дій або бездіяльності приватних осіб і державних органів, які порушують положення національного законодавства, що стосується навколишнього середовища.

Варто зауважити, що основними суб'єктами, які в тій чи іншій мірі займаються питанням забезпечення екологічних прав громадян Європейської спільноти є: Європейський парламент, Рада ЄС, Комісія ЄС, Суд Європейського союзу, Омбудсмен ЄС, Європейський інвестиційний банк, а також спеціалізовані установи: Європейське агентство з

навколишнього середовища, Європейська мережа інформації та спостереження за навколишнім середовищем, Мережа ЄС для імплементації та застосування права навколишнього середовища, Європейська консультативна рада з навколишнього середовища, Європейський консультативний форум з навколишнього середовища і сталого розвитку та ін. Тобто, як бачимо, ця система є достатньо розгалуженою і містить безліч інституцій. Однак, в даному дослідженні увагу буде акцентовано на особливості судового захисту прав громадян ЄС [1, с. 66].

Так, суд ЄС розглядає численні позови, що мають своїм предметом охорону навколишнього середовища, при цьому тлумачить норми екологічного права та намагається посилювати охорону довкілля. Щодо справ із питань охорони навколишнього середовища, то в Суді ЄС найчастіше розглядаються спори між: Європейською комісією, державами-членами, між самими інституціями ЄС, а також розгляд преюдиційного (досудового) характеру щодо тлумачення європейського права (згідно зі ст. 234 Договору про ЄС) [3].

Наприклад, Судом було розглянуто справу Case C-260/11 Едвардс (рішення від 11 квітня 2013 р.) з тлумачення європейського права щодо питання вартості судового слідства, яке може підірвати право на ефективний засіб правового захисту з питань довкілля. Судом було винесено преюдиційне рішення про вартість судового розгляду, що не повинна перевищувати фінансові ресурси осіб, які звертаються до суду, і має бути об'єктивно обґрунтованою [1, с. 68].

Разом з тим, судову практику, відповідно до якої визнається, що забруднення навколишнього середовища є причиною порушення основних прав громадян, як права на життя, на повагу до приватного та сімейного життя, формують рішення Європейського суду з прав людини. У кожному конкретному випадку позивач повинен довести зв'язок між забрудненням

довкілля та індивідуальною шкодою як наслідок порушення передбаченого Конвенцією права [2, с. 196].

До прикладу, у справі «Гуерра та інші проти Італії» особлива увага звертається на дотримання принципу субсидіарності, яким передбачається, що встановлення порядку забезпечення екологічних прав покладається на державу. Заявники скаржилися на те, що Італія не забезпечила місцеве населення інформацією про ризики, які пов'язані з діяльністю хімічного заводу, а також не передбачила процедури отримання інформації та порядку відшкодування збитків у разі настання аварії. Це зумовило необхідність ретельного дослідження ризиків, що виникають у зв'язку з діяльністю небезпечних об'єктів, у тому числі і об'єктів ядерної енергетики. Європейський суд наголосив, що публічний доступ до чіткої та повної інформації має бути основою права людини та визнав порушення статті 8 Конвенції про право на повагу до приватного та сімейного життя, оскільки національна влада зобов'язана була ефективно забезпечувати такий захист [2, с. 197].

У справі «Хаттон та інші проти Сполученого Королівства» [6] йдеться про шумове забруднення в безпосередній близькості від лондонського аеропорту Хітроу і, зокрема адекватність дослідження, проведеного владою до впровадження системи квот шуму. Європейський суд вирішив, що мало місце порушення як статті 8, так і статті 13 Європейської конвенції. Суд посилався на право захисту приватності через нанесення екологічної шкоди. Так, шум від нічного повітряного руху в аеропорту Хітроу порушив право на недоторканність приватного життя і недоторканність житла та сімей мешканців прилеглих районів відповідно до статті 8 Європейської конвенції. Також встановлено порушення права на доступ до ефективних засобів правового захисту у відповідності зі статтею 13 Європейської конвенції на підставі, що суди Великобританії не забезпечили достатнього судового захисту.

Подібною є справа «Леон і Агніжак Канія проти Польщі», в якій скаржники двоє громадян Польщі, звернулися із заявою до Європейського суду проти Республіки Польща щодо надмірної тривалості провадження в адміністративній справі, пов'язаної з функціонуванням кооперативної майстерні, створеної поруч з їх будинком в 1978 році. Заявники також стверджували, що у зв'язку з постійною діяльністю кооперативу, вони піддаються впливу сильного шуму протягом багатьох років, у результаті чого почалися серйозні проблеми зі здоров'ям. Європейський суд вирішив, що мало місце порушення права заявників на справедливий судовий розгляд, так як довжина адміністративного розгляду була надмірною і не відповідає вимозі «розумного строку» в контексті Європейської конвенції. Що стосується права заявників на повагу до приватного і сімейного життя, суд дійшов до висновку, що рівень шуму вважається в цьому конкретному випадку не настільки істотним, щоб досягти такого рівня порушень, як у схожих, що стосуються екологічних питань. Таким чином, Європейський суд вирішив, що стаття 8 Європейської конвенції не була порушена [2, с. 198].

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що на сьогодні Європейським союзом створено ефективний механізм захисту прав громадян ЄС. Захист екологічних прав забезпечують загальні інституції, спеціальні органи і установи та допоміжні інституції. Важлива роль серед цих інституцій належить судовим органам.

Література

1. Горбань Ю. С. Суб'єкти екологічного врядування ЄС: наднаціональний рівень / Ю. С. Горбань // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2014. № 3. С. 65-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2014_3_10.

2. Іванець І. П. Концепція захисту екологічних прав через призму практики європейського суду з прав людини / І. П. Іванець // Наше право. 2013. № 10. С. 195-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2013_10_34.
3. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union 2012/C 326/01. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT>
4. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). Міжнародний документ від 25.06.1998.
5. Керівні принципи щодо забезпечення доступу до екологічної інформації та участі громадськості у процесі прийняття рішень в галузі охорони навколишнього середовища // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_810#Text
6. Справа "Хаттон та інші проти Сполученого Королівства". Рішення Європейського суду з прав людини від 08.07.2003 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_105#Text